

igyekeztek. A létrák azonban a nagy teher sulya alatt eltörték és a legfelsőbb létrafokon levők lebuktak magukkal ránczizálván a létrák közepén állókat. A legnagyobb szerencsétlenség tehát az elpusztult rengeteg emberélet. A halottak legnagyobb része asszonyok és gyermekek.

Réthy A. József Disműkészítő.
Táncrend, egyleti és báli
jelvénykészítő.

Női kézimunka montirozó.

Budapest, IV. ker., Párisi-utca 4. sz.

Táncfordítások angol, francia, olasz, spanyol és német nyelvből magyarra.

Palesztinai borok

A Palesztinai Beviteli Társaság

Budapesten VII., Erzsébet-körut 42. szám

képviselőseget létesített, melynek vezetésével alul-irottat bízta meg. Midőn ezt a t. borfogyasztó közönséggel szíves tudomásul végett közlöm, egyszersmind kérem, hogy az alább felsorolt borfajtákra vonatkozó számos megrendelésével engemet megtisztelni sziveskedjék. Pontos kiszolgálást, eredeti borminőségeket biztosíthatok, melyeknek ezt a mivoltát tanúsítja az, hogy az eredeti epecsételt hordókat a közjegyző jelenlétében bontatom ő és hiteles pecséttel ellátott palaczkokba fejtetem be.

A borok a szentföldi zsidógyarmatok termeléséből valók.

Tisztelettel

HERZOG LAJOS.

Vörös borok.

Medoc III. (Esra) fanyar ... 1 palaczk K. 1.20
» II. (Rison le Cion) fanyar ... 1 » » 1.80
» I. (Montefiore) fanyar ... 1 » » 2.80
Alicante super (Zichron Jakob) édes ... 1 » » 3.60
» extra (Libanon) édes ... 1 » » 4.—

Fehér borok.

Sauterne (Jaffa) fanyar ... 1 palaczk K. 1.80
Muscat doux (Carmel) édes ... 1 » » 3.60
Malaga (Saffed) édes ... 1 » » 4.—

Cognac »Jaffa« 1 palaczk K. 6.—

Megrendelések a »Palesztina« Beviteli Társaság képviselőségéhez intézendők:

Budapest, Erzsébet-körut 42.

Fél palaczkok 10 fillérrel drágábbak mint az egész palaczkok fentebb árainak a fele. — Csomagolást olcsón számított és a beszámított áron palaczkokat 12 fillérjével bérmentesen küldve visszafogadok.

Elek Lipót könyvnyomdája Budapest, VII., Kertész-utca 20.

Schlesinger József

kiadó-könyvkereskedése,
zsinagógai tárgyak szaküzlete

Budapest, VII., Király-utca 1. szám,

ajánlkozik

poróches, chuppa, szentírásruhácska

stb. szállítására

== olcsó áron és pompás kivitelben. ==

Rajzokat betekintésre ingyen és bérmentve küld.

Széfer Thóra mindenféle nagyságban, régi és új, állandóan raktáron.

Szentírás diszek.

WEISENGRÜN MÓR

Budapest, VI., Váci-körut 49. szám

a nyugati p. u. és a balparti üzletv. közelében.

Órák és ékszerek nagy raktára.

Vasuti és Roskopf órák

darabja 7 kor. és 4 kor. 80 fill.

Vasuti „Anti Magnetique Regulator“
darabja **14 korona.**

Máv. alkalmazottaknak szabott áraimból 10% árkedvezményt adok.

„A névre tessék ügyelni.“

ZSIDÓ HIRADÓ

ORTHODOX ZSIDÓ FELEKEZETI ÉS TÁRSADALMI HAVI FOLYÓIRAT

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, VI., Podmaniczky-utca 4. szám
hová minden közlemény intézendő.

Szerkeszti:
VIADOR.

Előfizetési feltételek:

Egész évre 8 korona
Félévre 4 korona

Kéziratok vissza nem adatnak.

Chanukára.

Lobogjatok kicsiny mécsek!
Világotok szelid fénye,
Hintsen erőt, bátorságot
A zaklatott zsidó népbe!
Hirdessétek, hogy a kinzás,
Üldöztetés mind hiába,
Mig szívünket átheviti
Ósi hitünk szent világa!

Hirdessétek, hogy e világ
Olyan mint a nap világa:
Büvös tavaszt varázsolt az
Elvadult és zord világba,
Fénye nyomán virág fakadt
Száz magasztos érzés gerjedt
És hová ért, ott a viszály
Szeretetnek adott helyet!

Hirdessétek, hogy mi vagyunk
Őrzői az égi fénynek,
Mi hordtuk szét ajándékul
Valamennyi földi népnek.
S ez a tudat nyujtson vigaszt
A meghajszolt százezernek,
Akiket most köszönetül
Idegenbe üznek vernek!

Hirdessétek, hogy ez a gyász
Nem egyéb, mint muló álom,
Mely szét foszlik a közelgő
Reaghajnali hasadáson,
Mint szétfoszlott, midőn egykor
Mathathias hős családja
Izraelnek rabigáját
Darabokra zuzta, vágta!

Kis mécsesek! keltsétek fel
Az erőt a zsidó népben,
Hogy ne nézze elleneinek
Irtó harczát gyáván, tétlen!
Álljon össze, a mint akkor
Elszántsággal összeálltunk!
Egyetértve minden bajjal
Győzelmesen szembeszállunk!

Tettre, harcra! rajta, bátran
Nem ember, ki jogát hagyja!
Ki nem akar gyáva lenni
A kardcsapást vissza adja:
Még akkor is, hogyha rája
Oly gyülevész tömeg támad,
Mint az, a mely bősüült dühvel
Szent hitünkre mostan támadt! . . .

○ Mi rajtunk, kik évezredek
Rémeivel megküzdöttünk,
Kik tudjuk, hogy évezredek
Dicsősége van mögöttünk —
Mi rajtunk ily hitvány tömeg
Vergődhessék diadalra?
Soha, soha! álljunk össze
Földrengető viadalra!
○

Bátoritson az a tudat,
Hogy az égi fényért küzdünk,
Azért, melyért egykor, régen
Sokkal nagyobb harcot küzdünk,
Akkor midőn nagy Istenünk
Azt a csudát tette értünk,
Melyről most e mécsesekkel
Emlékszik meg ősi népünk! . . .

R. A.

Az elnökválasztás.

Ősei mellé elhelyeztük érdemdus elnökünk *Lipsicz Lipót* zsl. földi maradványait és mikor a felekezet sajgó fájalmából felocsudott: az árvaságra jutott elnöki szék betöltése képezte és képezi azon kérdést, a mely a hazai orthodox zsidóság minden érdeklődését teljesen abszorbeálja.

Igenis, a legaktuálisabb kérdés ezidőszerint az elnök-választás, ámbar az elnök helyettesítéséről legjobban gondoskodva van és a *buda-pesti* tudós főrabbi vezetése alatti, a *váci* és *nyitrai* főrabbi által álló ideiglenes elnökség körültekintő és böles vezetése teljesen megnyugtat mindeneket országszerte.

Minden provizorium azonban csak provizorium, a felekezet kebelében uralgó hangulat a jelenlegi áramlat és különösen az újabb és legújabb események parancsoló, harsány hangon követelik, hogy véglegesen megválasztott vezetőséget lásson magával szemben a tulsó tábor, amely ugylátszik elérkezettnek véli az időt, a

2 évtized óta szünetelő vallásháboru újbóli megkezdésére.

Semmi oknak és semmi érdeknek nem felene meg, ha szépitgetnök a helyzetet, kimondjuk nyílt szóval, hogy veszedelmesen szomorú ezidőszerint felekezetünk, az orthodox izr. hitfelekezet állapota.

Egy év óta folyton sérelem, sérelem után ejtetik rajtunk. Megindult ellenünk a hajsza az egész vonalon, egyetlen egy jogunkat sem respektálják.

Megtámadták vallás-nevelési intézeteinknek felsőbbsegileg biztosított tanszabadságát, megvonták felekezetünktől a körülbelül negyven év óta gyakorlatban levő azon jogot, hogy hitközségi szabályokat megerősíthessen; most legutóbb pedig lerontották azon bástyát, mely a hitközségi autonomia kizárólagos megvédelmezője, mely nélkül autonomia nem képzelhető, nem létezik. A mikor kimondják, hogy a felekezeti választott bíróság csak fakultatív jelleggel bír, t. i. hogy aki akarja, igénybe veszi ezt, aki pedig nem akarja, elmehet a szolgabíróhoz: más szóval,

hogy a szolgabíró biráskodhatik vallásunk, felekezetünk legintimebb ügyeiben: teljesen megszűnik minden autonomia és bekövetkezik még az is, hogy a zsidó hitközség rabbiját, előljáróságát a szolgabíró elcsaphatja, vagy hogy zsidóknak a szolgabíró nevez ki hitközségi előljáróságot, sőt még rabbit is.

Mikor Trefort 1888-ban kiadta az 1191. számú szabályrendeletet, ezen rendelet végsorai-ban ki volt mondva, hogy a felekezeti választott bíróság csak fakultatív jelleggel bír.

1890-ben azonban gróf Csáky restituálta az orthodox zsidóságnak legfelsőbb helyen szentesített orthodox szervező szabályzataiban gyökeres és ezen szabályzatokban biztosított jogát és felekezetünk felterjesztése folytán a következő körrendeletet iniézte az ország összes törvényhatóságaihoz:

„2098. szám. Az izraelita hitközségek ügyeinek és az anyakönyvi ügyhöz való viszonyuknak szabályozása tárgyában elődöm által 1888. évi június hó 21-én 1191. eln. sz. a. kiadott szabályrendelet végpontja szerint az izraeliták között hitközségi életükben felmerülő vitás ügyek elintézése, ha az illető felek magukat a hitfelekezeti választott bíróságnak alávetni nem akarták, a közgazgatási hatóság foruma elé tartozóknak nyilvánítottak, vagyis a felek tetszésétől tétetett függővé, hogy ily ügyekben az autonóm felekezeti választott bíróság vagy a közgazgatási hatóság legyen-e illetékes. Az izr. orthodox hitközségek kivágására ezenel elrendelem, hogy sz. Ö Felsége által szentesített és az 1871. évi november hó 15-én 26915. sz. a. kelt körrendelettel közölt orthodox szervező szabályzat értelmében kizárólag az orthodox hitközségekben felmerülő viszályos ügyek a közvetítő bizottság közbenjárása mellett alakított autonóm választott bíróság által intézessenek ezentul el: a közgazg. hatóság ennél fogva a hivatolt 1191. eln. számú szabályrendelet végpontja szerint csupán akkor illetékes ily ügyekben eljárni, ha azok egyfelől orthodox, másfelől pedig congresszusi vagy statusquo ante alapon szervezett hitközségek közt fordulnak elő A jelen rendelet következtében az 1888. évi 1191. eln. sz. szabályrendelet végpontja csakis anynyiban szenved változást, a mennyiben a választott bíróság az orthodox hitközségek belügyeinek elintézésére mindenkor illetékesnek mondatik ki, holott eddig csakis akkor volt illetékes forum, ha az illető felek magukat a választott bíróságnak alávetették, de az adminisztratív egyöntetűséget meg nem zavarja, mert az kizárólag és egyedül az orth. hitközségek belügyeire vonatkozik és más szervezett bíró hitközségek ügyei érintetlenül hagyatnak az illetékesség tekintetében. Miről a közönséget miheztártásul azzal értesitem, hogy előforduló esetekben az orth hitközségeket vagy azok tagjait panaszaikkal az illetékes felekezeti választott bíróság foruma elé utasítsa. Budapest, 1890. november hó 10-én. Gf. Csáky s. k.“

A jelenlegi kultuszminiszter már most visz-

szatért az 1888-ik évi szabályrendeletre és természetesen, hogy a felekezet első és főfeladatai-hoz fog tartozni, hogy ezen soha el nem viselhető sérelmet orvosoltassa, aminthogy alapos is a reményünk, hogy a tervszerűleg mistifikált kultuszminiszter az országszerte oly mély izgalmat előidézett, autonomiánkat teljesen megsemmisítő intézkedését államférfiúi böles belátásával és igazságszereteténél fogva visszavonni kegyes lesz.

Azonban még ezen bajok orvoslásánál is aktuálisabb az elnökválasztás. Belátta ezt az állandó rabbikollégium és notabilitások közreműködése mellett f. évi november hó 22-én és 23-án itt ülésezett orthodox *közvetítő bizottság*, a mely az elnökválasztás ügyét első főfeladatnak tűzte ki és már folyó évi december 12-én az orthodox szervezkedés reorganizációjára kiküldött 31-es bizottságot gyűlésre hívta össze, kimondván egyszersmind, hogy ezen, az ország minden részéből való előkelő laikusok és rabbikusokból álló bizottság első és főfeladata az lesz, hogy a közvetítő bizottság és állandó rabbikollégium közreműködése mellett a választási előmunkálatokat oly módon végezze el, hogy a választás, még pedig a *legszelesebb alapon és a jog, méltányosság minden fogalmának megfelelőleg és az erre legilletékesebb faktorok közreműködésével, már a jövő napiári év első napjaiban megejthető legyen.*

Ez ezzel veszi kezdetét azon nagy munka, melynek sikeres megoldásától az orthodox izr. hitfelekezet léte függ.

Isten áldása aranyozza be az erre hivatottak fáradozásait!

Viador.

Az ókor zsidóinak lakásai.

Irta: Munk Simon.

A zsidók patriarchái sátrakban laktak, a melyek alakjukra és berendezésükre nézve a mai beduinok sátrához hasonlítottak. Már az énekek éneke megemlékezik a kecskeszörből készült fekete sátoztakarókról és ezeknek eredete valószínűleg sokkal régebb időre vihető vissza. A sátrak többnyire 2 vagy 3 szobára oszoltak és a hátulso az asszonyok számára készült, de a patriarchák feleségei külön sátrakat birtak.

Midőn a zsidók Kanaanban telepedtek meg, felhagytak a nomádélettel és erősen épített városokban

telepedtek le, melyeket ott nagy számban találtak és melyek már részben a patriarchák korában léteztek. A biblia adatainak nyomán, ezuttal közelebről szemügyre akarjuk venni a régi zsidóknak városait és házaikat.

A tulajdonképeni ugynevezett városok mindig falakkal voltak megerősítve és többnyire magaslatokon épültek. A vidéken voltak nyílt, kevésbé fontos városok, várak és faluk is, melyeket azon városok leányainak neveztek, melyektől függtek. A városok belső berendezéséről nagyon keveset tudunk; az utcák általában valószínűleg szűkek voltak, mint keleten mindenütt, de itt-ott akadtak szélesebb utcák is, legalább azt következtetjük a héber Rehob szóból (származik Rehoból = széles), mely nyilvános tért jelent, de gyakran az utca fogalmát jelöli. A széles utcák valószínűleg árubódékkal és bazárokkal voltak megrakva. Ez utcákat azon iparról nevezték el, mely legjobban virágzott bennük, így például Jeremiás a Jeruzsálemben lévő pékutzáról emlékezik meg. A nagy terek, a hol a nyilvános gyülekezéseket, vásárokat és törvényszékeket tartották, a város kapui előtt terültek el. A kapuknak boltíves folyásokat kellett képezniük, mivel felettük épület emelkedett és oldalakon gyakran tornyok állottak. Ez épületben az ör, az ugynevezett Schoer lakott. A bibliában semmi nyomát nem találtuk az utcai kövezetnek, csak annyit tudunk, hogy később, Herodes és utódának idejében léteztek Palesztinában kövezett utcák, de lehetséges, hogy mint a phöníciaiaknál már azelőtt használták Palesztinában kövezetet. Minden városban voltak víztartók és nyilvános kutak. A nagy városok vízvezetékekkel is el voltak látva. A városoknak általánosságban határozott jelentőségű neveik voltak, melyek az illető hely földrajzi fekvésétől vagy más hasonló körülményből származtak.

A házak agyagból, téglából vagy kőből épültek. A mi a hatalmasok házaikat és palotáit illeti, ugy sokszor nagy, faragott köveket, sőt márványt is használtak hozzájuk. Vakolatnak valószínűleg gyakran használtak földszurkot, de legtöbbször meszet és gypszet, a mely mészvízül is szolgált. A nagy házak faai vörös színnel voltak bemázolva. Építőfaul rendszeren a vad fügefát (sycamore) használták, a gazdagok ciprusfát, akácot, olajfát és cedrusokat is. A szantálfát, melyet valószínűleg Indiából kaptak, csak díszbutorok készítésére használták.

A házak formájáról és belső berendezéséről a biblia csak kevés felvilágosítással szolgál. Az itt-ott feltehető utalások többnyire a gazdagok házaira és a királyok palotáira vonatkoznak. A nagy házak többnyire négyszöget képeztek, a mely közepén udvart foglalt magában. Az udvarban kut és vízcsatorna állott és valószínűleg egy medence is, mely gyakran fürdőhelyül szolgált. Az épületet rendszeren egy előudvar fogta körül, a melyet falak zártak el. Az épület több emeletből állott. Így a Salamon palotája háromból, Rahab háza és az, melyben Dávid lakott trónralépése előtt, legalább egy emeletből. A házfedelek laposak voltak, a mint az

keleten mindenütt látható és csak a középen emelkedtek kissé, hogy az esővíz, melyet csatornák vezettek le, meg ne akadjon. E tetőket többnyire égetett kővel fedték, vagy mint a modern Syriában a kő, mész, homok és hamu egy sajátságos keverékével. A szegénynek házáat csak szerény földtető borította, a melyet aztán benőtt a gyeppel. A tetőket, a melyeket laposan vagy terasse-szerűen építettek, többféle célra lehetett használni; mindenféle ruhadarabot terítettek ki rajtuk, sétáltak, beszélgettek rajtuk és a bánat, a szomorúság napjaiban is oda menekültek, hogy zavartalanul zokoghasnannak az illetők. „A tető szegletében ülve” közmondásos kifejezés lett a szomorú, magános élet jelölésére. A nyugtalanság, a zavargások napjaiban szintén a tetőre mentek, hogy megnézzék mi történt, hogy védjék, megmentsék magukat és nem egy rendkívüli tettet vittek véghez a tetőn, hogy a nép jól láthassa. A tetőn állították fel a sátor a szukoth-ünnep alkalmából. Mindezekből érthető, hogy miért rendelte el Mózes a tetőnek korláttal való körülvetelét. Esetleges szerencsétlenségeknek akarta elejét venni. A tető elő részén többnyire kis pavillon állott, melybe pihenni, imádkozni vonultak vissza, szóval valahányszor a magányt keresték. E pavillonokba szállásolták el gyakran az idegent, a vendéget is.

Az elmondottakból némi fogalmat szerezhetünk magunknak a házak külsejéről. A paloták alkatáról Salamon király palotájáról ítélnünk. Ez az épület paralellogrammot képezett, a mely közepén udvart foglalt magában. Hossza 150 láb, szélessége 75 láb és magassága 45 láb volt. Az alapzat nagy, 12—15 láb hosszúsága értékes kővekből készült. A falakat faragott és csiszolt kővekből építették és cedrusfából készült oszlopok támogatták azokat. Az egész épület 3 emeletből állott. A mennyezetek cedrusfából készültek. Minden emeleten szimmetrikusan elhelyezett ablakok bocsátották be a világosságot. A bejáratnál egy 75 láb hosszú és 45 láb széles oszlop-csarnok volt. Ebből egy tágas terembe nyílt az ajtó, melyet „az itélet csarnokának” nevezték, mert ebben volt felállítva Salamon király trónja és itt tartott törvényt bírásával. E csarnokok mögött, a belső udvarban, az egyik oldalon a király, a másik oldalon a királynő termei feküdtek. Az egész épületet egy falak által képezett udvar vette körül. Salamon trónja elefántcsontból készült és a legfinomabb arannyal volt beborítva. A hát támlája felfelé gömbölyödött és a kartámlák mindegyike egy-egy oroszlánképpel ékeskedett. A trónhoz hat lépcső vezetett, melyek mindegyike két-két oroszlánt hordott a két oldalon. Arany edényeknek nagy mennyisége díszíté a gyönyörű palotát. A fegyvercsarnokban egyebek között kétszáz nagy és háromszáz kisebb aranypaizsot lehetett látni.

De hogy ismét a magánházaik berendezéséhez térjek vissza: a földszint termeibe csak a belső udvaron keresztül lehetett jutni. Az épület valamely más oldalán lévő lépcsőzet a külső udvarból egyenesen a felső

emeletekbe vagy a háztetőre vezetett, úgy hogy a ház belsejének érintése nélkül is le lehetett szállani a tetőről. A gazdagok házaiban nagyon tágas és kényelmes lakások voltak. Tudósításaink vannak étkező, háló, ünnepi termekről, továbbá nyári és téli termekről. Az utóbbiakat a szoba közepén felállított szentartók által fűtötték. A szobák értékes fával voltak kipalózva és parquettirozva. A falakat elefántcsont-éktítmények és talán képek is díszítették. Az ajtók csapokban forogtak. A kilincsek és záruk többnyire fából készültek, a mint azt keleten még most is láthatni. A fém-zárakról csak mint nagyon ritka dolgokról tesznek említést és csupán városkapukra alkalmazták. A házak és városok kapui fölött feliratok voltak olvashatók, a melyek Mózes törvénye szerint vallásos jellegűek valának és a zsidók alaptanaira vonatkoztak. Az ablakok szimmetrikusan helyezkedtek el. A mai keleten többnyire a belső udvarra nyílnak, de a biblia több helyéből kiviláglik, hogy az ókori Palesztinában az utcára nyíltak az ablakok. Rácszatok és redőnyök által voltak elzárhatóak, a melyek a napsugarakat is visszatartották és friss levegőt bocsátottak be.

A biblia, mint nélkülözhetlen butorokat: az ágyat, asztalt, széket és gyertyatartót említi meg. Midőn fényűzés kezdett a zsidók közt lábra kapni, a gazdagok szobáiban pompás cedrusfából készült, elefántcsont-díszítésekkel ellátott ágyakat lehetett látni. Salamon királynak volt egy ágya, melyet bibor borított, mely ezüst oszlopon állott és melynek egyik párnája színaranyból készült. A példabeszédekben csábító asszony, myrrhától, aloétól és fahéjtól illatos drága egyiptomi lenből készült szövetekkel díszített ágyával dicsekszik. A mai keleten nem használnak székeket, de héberknél előfordultak, mert a *kissé* szó, melyet gyakran a trón értelmében alkalmaznak, nyilvánvalóan egy a sóphából és nyugágyról különböző ülőhelyet jelöl. A gyertyatartók nagyon nagyok voltak, a földre állították őket és egy vagy több olajjal megtöltött lámpát akasztottak rájuk. A szegények gyertyatartói valószínűleg agyagból készültek, a gazdagokéi többé-kevésbé értékes érczből. Hogy milyen remek gyertyatartói lehettek a gazdagoknak, arról fogalmat nyújthat a szentélyben állott nagy gyertyatartó leírása.

E butorabokhoz járult még a kézimalom, mely egyetlen házból sem hiányzott és konyhai meg asztali készlet.

A konyhák berendezéséről semmi tudomásunk nincsen. Ezechiél megemlíti ugyan a templomkonyhákat, de nem írja le. Csak sejthetjük, hogy azok az udvaron felállított tűzhelyek voltak, melyek a külső ház falához támaszkodtak.

Im ezek a főbb adatok, melyek az ókori zsidó lakás berendezéséről ránk maradtak.

Jótekonyság!

A temető előtt gyűlnek össze a koldusok. Tudják, hogy a sirok előtt rezegnek leggyengébben a szívnek hurjai és hogy a szomorú füzek titokzatos susogása jobban meglágyítja az emberi kedélyt, mint a legékesebb szónoklat! A koporsók előtt könnyük csillognak fel a legmedvedetebb férfi szemében és a halotti mécses borongó pislogása lelohasztja a leglángolóbb szenvedélyt és szelidebb érzéseket gerjeszt a legmegátalkodottabb gonosztevő lelkében is! . . . A halál! A pusztulás, enyészet . . . A legelbizakodottabb is törpének érzi magát e fogalmak hallatára, a legnagyobb is tehetetlen paránygyá törpül ama végtelenség előtt, mely belőlük elébe táru. Az emberi élet hosszának maximuma csak egy futó perc, mely nyomtalanul enyészik el az idők tengerében . . . És ki ne esnék gondolkodóba, érezvén, hogy létezése csak egy porszem a sivatagban, ki ne döbbenne meg a gondolattól, hogy a rövid földi élet után évezredek szenvedés következhetik; egy ismeretlen, titokzatos élet, melyről irva vagyon, hogy pokol leszen a rossz-szak és mennyország a jók részére? Megdöbbenő a gondolat, mert hányan vagyunk, kik nyugodt lelkiismerettel mondhatjuk el magunkról, hogy jók vagyunk!? És a pillanat hatása alatt vágy fogja el szívünket, hogy közeledjünk a tökély felé, a jók felé, kikre nézve nem jelent a halál utáni létel borzalmas és kinszenvedést! . . . Ezért ter a legcinikusabb ember is magába legalább egy perczre, ha egy halottnak halavány arcza mered feléje és azért válik a legkéményebb szívü is adakozóvá, ha a sirok között nyújtja ki a szegény alamizsnakerő kezét feléje . . . Ezért nyílnak meg a szívek télen inkább a jótekonyságnak, mert a tél mindenki az elmúlásnak gondolatát ébreszti fel . . . Hiszen mindenki tudja, hogy jótekonyság a legnagyobb erények egyike és a ki zsidó házban nőtt fel, hallott valamit a talmudikus mondásról: jótekonyság gyakorlása egyenértékű az összes vallási szabványokkal és »Isten is a jótekonyság által leszen dicsőítve . . .« (Jes. 5, 16.)

S ki ezt tudja, az még akkor sem fog a jótekonyság elől elzárkózni, ha egyébképen letért arról az ösvényről, melyen az igazi zsidónak haladnia parancsoltatott! A jótekonyság gyakorlásának fontossága annyira köztudatába ment át a zsidóságnak, hogy még a vallási elzúllás korszakában sem feledkezett meg róla. És talán ez az egy erény tartotta meg az élő népek sorában akkor, mikor megérdemelte volna a megsemmisülést . . .

Nos, ilyen szomorú időszakot élünk most is és ha valaha, úgy most van szükségünk olyan erény gyakorlására, mely egymagában felér a többivel! Körülöttünk ezer alakban a halál! Körülöttünk borzalmas alakban kísért a megsemmisülés, a tél ráborította halotti lepedőjét a természetre és a szürke ködből borzalmasan merednek felénk a nyomor rémalak-

jai! A kibben emberi érzés van, nem zárják el szívüket, lelkükről leolvad a kemény kéreg, mellyel a sivár élet borította azt be és a tél pusztító viharai közepette azt éreik, a mit a sirok között a szomorú füzek susogásának hallatára! A tél figyelmeztetés az elmúlásra, a hópelyhek lassu, melancholikus hullása egy látható memento mori! Értsétek meg emberek! Markoljatok bele gazdagok kincses ládatokba és szórjátok pazarul a kincset a szegények remegő kezeibe, kik majd szószólóitok lesznek ott, a hová nem vihetitek magatokkal a földnek aranyát, tengernek gyöngyét, a hol az erénynek egy cseppje többet ér, mint Crösus megmérhetlen gazdagsága! És osszátok meg filléreitekét szegények a szegényebbekkel, hogy megvásároljátok magatoknak a mennyeknek orszagát, a hol kárpótlást találndotok a földön kiállott szenvedésekért! Jók! Gondoljátok meg, hogy a »szegény, ki alamizsnát fogad el tőletek, többet ad nektek, mint ti adtatok neki!« Rosszak! Gondoljátok meg, »hogy azt is jámbornak tekinté az ég, ki azért ad szegényeknek, hogy örök üdvöt szerezzen magának.« És ti gazdagok, vegyétek eszetekbe, »hogy a jótékonyosság a gazdagságnak fenntartója, a mely nélkül a rohadásba megyen át.« Ne feledkezzetek meg szobátok kényelmes melegében azokról, kik künn a csikorgó hidegben fogyatékos ruházatban dideregnek valamely kapu mélyedésbe húzódva, kik csak a halásápadt arcukra hulló könnyük által éreznek meleget, kiknek lelkébe kétségbeesztő sötétséggel fészkelte magát a csillagtalan téli éjszaka! Gondoljátok meg, hogy e szerencsétlenek meghasonlott lelkét olykor megragadja karmaival a kétely, agyukban összekuszálódnak a gondolatok és tekintetük szemrehányón tapad a szürke égre, a honnan egyellen vigasztaló sugár sem lövel sziveikbe. Gondoljátok meg, hogy bölcsseink szavai szerint nektek, gazdagoknak tétetett köteleességek, hogy kibékítsétek e nyomorultakat a Gondviseléssel! Ne hanyagoljátok el e köteleességet! Mert nincs ennél magasabb és fenségesebb: Gyarló ember voltatok dacára közvetítőkként szerepelhettek a föld és az ég között! És ha szívetek kemény, ha a közöny jégkéregén nem hatol át a részvét, a szájalom melengető sugara, gondoljátok a nagy Rabbi, Chijah szavaira, melyek szerint a szegénység gyorsan rohanó golyó, mely villámsebességgel futja át a földet és megérinthet mindent, megérinthet benneteket, gyermekeiteket, a kik épugy sovároghatnak még alamizsna után, mint azon nyomorultak, kik most esengenek hozzátok irgalomért, szájalomért!

Tél van, a megsemmisülés, enyészet és mulandóság mindenfelé! Térjétek emberek magatokba! Eljövend az idő, midőn benneteket is elsodor az elmúlás, mint az őszi szél a lehullott falevelet, mint a tél vihara a bokrok gyenge ágát! Adjatok, segítsetek, hogy találjátok könyörületre a számadás napján! Adjatok, hogy nevetek el ne hangozzék a végtelenbe, mint a téli szélnek vészés üvöltése! Hogy a szegé-

nyek szívükbe zárják, imájukba foglalják és eljusson az Urnak zsámolyához és éljen mindörökké a földön és az égen! A nap melege által kél a meghalt természet új és vidámabb életre, a szív melege: jótékonyosság által ébredhettek elmúlástok után újabb, boldog létre. Három hóig tart a természet halála és 6 hónapnál tovább élvezi a virulásnak kését! És egy perc a tél, míg a tulvilági üdv örök!

Tél van, a megsemmisülés, halál mindenfelé — teremtetek tavaszt és virulást! Gyaroljátok, zsidók, minden erények legnagyobb erényét, mert ha valaha, most van szükségtek rája, midőn kívül-belül aláaknázák létetek évezredes talaját és millió alakban vert köztetek tanyát a bűn!

Rosenzweig Mejer.

A vallástani tanítása a középiskolákban.

Főlsleges bőven fejtegetnem a vallástani hasznát és jelentőségét, hiszen valamennyien érezzük és be is látjuk, hogy nélküle nem emelkedhetünk az erkölcsiség és jellemesség nivójára. A iudományok tágitják ugyan látóköriüket, de nem izmosítják meg erkölcsüket, sem nem edzik jellemüket; a vallástani igen. Nem az én dolgom itt kimutatni, hogy jellem és erkölcsiség többet nyom a latban, mint a tudomány, elég reá utalnom. Minden vallás szorgalmazza ezt, legnagyobb mértékben a mi vallásunk. Minden arrogancia nélkül mondhatjuk ezt, sőt ismételtük is, hiszen bibliánk alapján valamennyi vallás meritett és meritenek még manapság is. Mig a zsidók csak a bibliának és talmudnak éltek, nem szorultunk reá hittanítást rendszeresíteni. Mióta azonban az új áramlatok a vallásosságot megkezdték rendíteni, mióta a zsidó ifjuság — alig megízelve a tudományt — hátat kezdett fordítani multunk meggyőződésének, égető szükségé vált a hittanítást fejleszteni.

Különböző módszert alkalmaztak, konferenciáztak, reformáltak és az eredmény mégis meddő maradt. Nem tartozik e cikk keretébe a különféle foganatosított módszerek tévedéseit magyarázgatni, — elég konstatalnom sarkhibáját valamennyinek. A vallástani tanítás ugyanis bibliatörténet tanítássá sülyedt le. Lesülyedt, mondom, mert figyelmen kívül hagyták a bibliát; a héberre rá sem hederítettek. Tapasztalták, hogy a biblia tanítása nélkül hajótörést szenved minden kísérlet, meggyőződtek, hogy csak az képes vallásos érzelmeket ébreszteni, csak annak alapján lehet haladni. — Sajnos, hogy a gyermek otthon mást tapasztal, mint a mire az iskolában tanítják.

A vallást elveiből ítéljük meg. Ha valamely valásnak a lényegét, hivatását föl akarjuk fogni, akkor elveit kell megfontolnunk. Vallásunk a legtisztább alapelvekkel bír.

Mi már réges-régen hirdettük az egyistenségről

való fogalmat. A monotheismus főelve vallásunknak; reá is nyomja bélyegét. Nem lehet szólni zsidó vallásról, mielőtt azt az alapelvet nem tárgyaltuk. A tantárgyak között az első helyet a vallástani foglalja el, ennek kufforrása pedig az öt könyv. A vallás teszi az embert emberré. Tanítása nagyon fontos és már a zsenge korban levő gyermekeket kell a vallásra tanítani. A vallástani tanításánál a legjobb a bibliát használnunk, a különféle hittani könyvek inkább zürzavart okoznak. Az Isten igéjének csakis eredeti nyelvében van ősi zamatja, a bibliában szintugy csillog, folyik, perdül minden, nemcsak az érett ember, sőt a tanuló is élvezhet benne. Nem elég az elméleti működés, gyakorlatilag is ki kell művelnünk. A zsidó több súlyt fektet a gyakorlatra.

Már az „Aboth“ című traktusban van, hogy nem a szónokoskodás a fő, hanem a tett. (Lo hamidrás, ikor, élő hamáaszoh.) Rá kell szoktatnunk a tanítványokat, hogy az istentiszteletben részt vegyenek. A „pirké ovoth“ komolyabb felfogásra tanít bennünket, belépünk a bölcsék műhelyébe, megismerkedünk velős véleményökkel, a melyek az életben vezércsillagok gyanánt szolgálhatnak. Ez egy kincses bánya, a mely kiaknázhatatlan. Évszázadok óta merítenek már innen legdrágább aranyakat és gyémántokat, mennyi tapasztalat és életfilozofia van itt lerakva! Ha így vezetjük be lassanként a tanulókat a vallástani, remélhetjük, hogy meg fog izmosodni a vallásosság és az erkölcsiség. Vallásunk előharcosa a humanizmusnak, a felvilágosodottságnak és mindenekelőtt azt követeli tőlünk, hogy Istenhez hasonlókká lenni törekedjünk. Csak egy kis akarat és sokat megmenthetni még, később késő lesz már.

Tanügybarát.

Benszülött zsidók Indiában.

A indiai zsidóság helyzetéről nem igen van alkalmunk hirt hallani.

Nem lehet tehát érdektelen ránk nézve egy India belsőjében lakó törzsszel e helyütt foglalkozni, mely törzs magát „ben Izrael“ törzsnek nevezi és az utazók által is ilykép jelöltetik meg.

Indiában vannak az ugynevezett babyloni, vagyis a közönséges és feketebőrű zsidók; mindegyik faj csak azóta lakik itt, a mióta az európaiak ide letelepedtek, de ben Izrael törzse itt már kiszámíthatatlan idő óta otthon van. A többi zsidó ezeket nem ismeri el valásbelijének; pedig legalább származásukat illetőleg ez kétségtelen abból, hogy szigoruan ünneplik a szombatot, megtartják a circumcisio és a schechita szabványait, szigoruan elzárkóznak a többi hindu törzsek elöl és minden időben a fent jelzett néven voltak ismereteseek.

Mig az európaiak az ország urai nem lettek, nagyobb tömegben laktak együtt, de utóbb elszórártak és 50—60 napi utra Kalkuttától egy részük Gawek nevű várost alapította. Patriarchalis uralom

alatt élnek, arczszínük erősen rézvörös. A héber nyelvet természetesen már teljesen elfelejtették és még a betűt sem ismerik. Vallási czeremoniaikat nemzedékről nemzedékre hagyomány útján megőrizték, Mózes törvényeit feltétlen tiszteletben tartják és thóra-tekerceiket pazar fényvel díszesítik, a templomban nagy alázattal közelednek a thórához, megcsókolják és imaképen néhány szót a saját nyelvükön mormognak; rituáléjuk nincsen.

Az ugynevezett babyloni zsidók egy idő óta a Bombay közelében lakókhöz, (mert — mint jeleztük — elszórvá élnek), schocheteket és rabbikat küldtek, akik őket vallásos ismeretekkel ellátták és a tudás elemeibe bevezették. De azért a világért sem keverednének össze a ben Izrael törzsszel, noha ezek zsidó jellegűkhöz törhetetlenül ragaszkodnak és amazokhoz minden áron közeledni iparkodnak.

Megkísértették közöttük már az angol protestáns missionáriusok is a térítgetést, de teljességgel hiába való munkát végeztek.

Vannak, amint már jeleztük, Indiában feketebőrű zsidók is, különösen Cochinban és környékén, körülbelül 2000 család. Ezek eredetüket a zsidó birodalom elpusztulásáig vezetik vissza, minden izben kétségtelenül zsidók, szigoruan vallásosak és van valamelyes vallásos ismeretük. Azt tartja a hagyomány közöttük, hogy a zsidó birodalom elpusztítása után mintegy 10.000 menekülő Ázsia déli része felé vette útját, kísérve a zsidó hitre már korábban áttért nagyszámu rabszolgák által. Utközben azután a rabszolgák uraikat leölték és javaikat hatalmukba kerítették, de dacára ezen árulásnak, Mózes törvényeinek hűek maradtak. Ezen hagyomány azonban ugy látszik, hogy a mesék birodalmából van meritve, legalább a történeti nyomok azt mutatják, hogy a zsidók Indiába az európai foglalások után jutottak. Az európaiak ugyanis óriási vállalataik által a kereskedés megmérhetetlen forrásait nyitották meg és így nagyon is kapós alkalmat nyújtottak a szomszéd államokban lakóknak a bevándorlásra. A vállalkozók között így azután volt sok fiatal zsidó is Bagdadból, Bassorából, Jemenből és Ázsia egyéb részeiből, letelepedvén pedig az elfoglalt tartományokban, fekete rabszolgánokat vásároltak, áttérítették őket a zsidó hitre és velük egybekeltek.

A fajok ilyen elegyedéséből származtak minden valószínűség szerint a fekete arczszínű indiai zsidók. E mellett szól az is hogy ily zsidók csakis az európaiak uralmánál alávetett tartományokban található és hogy szertartásaikban a keleti ritust követik.

Indiában ezen két törzsön kívül Európából odavándorolt zsidók is laknak ma már szép számmal, különösen a nagyobb városokban, mint Adenben, Bombayban, Cochinban, Singaporéban és legtöbben Kalkuttában.

J. B.

Mandelbaum Gideon.

— Egy osztrák katonatiszt naplójából. —

Mikor 1857-ben Lembergben látogatáson voltam, akkor soroztak legelőször nagyobb számban Galiciában zsidókat a katonasághoz. Még élénken emlékszem azokra a mulatságos és megindító jelenetekre, melyek a lemergi gróf Nugend-erzed kaszárnyája előtt lejátszódtak, mikor a besorozott zsidólegények szülei, testvérei és jegyesei megjelentek a rekruták látogatására, akik szürkehajtókás fehér ruhájukban csodás látványt nyújtottak kifejezésteljes arczukkal és göndör, szénfekete hajukkal.

Katonás magatartásról ezeknél a tehetetlen embereknél egyelőre semmi sem volt észrevehető, de azért mégis csakhamar beleélték magukat az elkerülhetetlenbe s a legközelebbi hadjáratok alatt, a perzselő olasz ég alatt épp úgy beváltak, mint később télvíz idején Schleswig-Holsteinban és a cseh harcztereken.

Midőn 1859-ben háboruba indultunk Olaszország ellen, a mi ezredünkénél is sok zsidókatona volt. Többnyire erőteljes, intelligens, engedelmes és bátor legény volt.

Piemontban a táborban történt, hogy egy zsidó infanteristával közelebbről megismerkedtem. Öreg káplárunk, Barinko Nikoláj, kedélyes, de néha durva tréfáinak céltáblájává tette a szegény ördögöt, aki a zengzetes Mandelbaum Gideon névre hallgatott. Nikoláj sok mindent megengedhetett magának, — mert már harmincz esztendeje szolgált és két medalion díszítette mellét.

— No gyerek — szolt egy napon Gideonhoz — most már vége lesz nemsokára a pihenésnek és kimalathad magadat a puskalövésekkel. Félsz még a fegyvertől?

Gideon zavartan nézett körül és nem felelt.

Mikor ugyanis az ezredhez került s legelőször nyomták kezébe a puskát, sirni kezdett. A fegyverhez azonban végre is hozzászokott, de löni — azt nem szeretett sehogysem. A helyett, hogy célzott volna, mindig behunyta a szemét, mikor a ravaszt meghuzta. Természetes, hogy pajtásai ingerkedtek vele, pedig Gideon voltaképpen nem volt gyáva. Csak szent borzadály töltötte el minden iránt, ami fegyverhez hasonlított, mivel már gyerekkorában beleoltották, hogy jogtalanság fegyverhez nyulni és bűn más ember vérént ontani vele. Midőn egy napon tűz ütött ki a kaszárnyában, Mandelbaum kiváló bátorságával és ritka önfeláldozása által kiérdemelte az ezredrapport dicséretét; egy árvíz alkalmával pedig szintén hasonló önfeláldozással segített.

Gideonnak egyenes ellentéte volt a lengyel származású Wiszinszky Tádé, egy délczeg szép férfialak, aki után valósággal bolondultak az asszonyok.

Mint említettem, táborban voltunk s egy fáradtságos éjjeli menetelés után 1859. június 4-én hajnalban »megállj«-t vezényeltek. A távolban a szederfák

fölött kimagaslott egy karcsu torony — a magentai templom volt. Ugy hat óra tájban bort osztottak ki a csapatok közt. Az öreg káplár elégűlten bólingatott a fejével s azt dörmögte: Ma lesz valami. Nemsokára hallatszottak is az első ágyubömbölések. Gideon arca aggódalmas kifejezést öltött, mtg Wiszinszky a csinos markotányosnővel hanczurozott, aki szamarával hadoszlopunkhoz csatlakozott. Csakhamar mi is előre jutottunk s az első golyók kezdtek füleink körül repdesni. Gideon várakozás ellenére, csodálatosan nyugodtan viselte magát. Ugyilátszott, hogy sokkal jobban szereti, ha ő rá lönek, mint ha neki kell másokra löni.

Csak déltájban kerültünk igazán tűzbe, mikor dandárunknak kiadták a parancsot, hogy a Markali felől előnyomuló Espinasse-hadosztályt tartóztassa fel. Eléje mentünk a francziáknak s miután egy párszor sortüzet váltottunk, szuronyos támadásra került a sor. Végül megtámadtak bennünket oldalt és hátul és miután soraink jócskán megritkultak, vissza kellett vonulnunk.

Mig az ezred más irányban hátrált, századunk egy részét elvágták tőlünk, de az szerencsésen eljutott Magenta első házaihoz, mely már osztrák csapatok által erősen meg volt szállva. Egy pillanatig tétovázva álltunk és lélekzetet vettünk. Wiszinszky, aki orosz-lánmódra harczolt, nyugodtan törölte le szuronyáról a vért. Öreg káplárunk szintén velünk volt s most előkerült Gideon is, akinek halvány arczában a sötét szemek vészjóslóan csillogtak. A káplár szólalt meg legelőször:

— Az ezredes elesett — mondá.

— A szamaram is kiáltá e pillanatban a markotányosné, aki egy kövön ült s csaknem riva fakadt. S ott a csata bömbölése közben valamennyien harsogó kacajra fakadtunk.

Magentában össze-vissza voltak keverve a különböző ezredek katonái, akik már ütközetben voltak. Valamennyi ház sűrűn meg volt szállva minden ablakból, padlásnyílásból és üregből puskacsövek villogtak, készen a francziákat fogadni. Mi a főutcán egy sarokházba vonultunk, melyben két ágyu volt felállítva.

Alig oszlottunk meg az egyes ablakoknál és eresztettük le a redőnyöket, hogy azok által kissé védve, nyugodtabban tüzelhessünk, már előrohantak a zuávok és az idegen legió katonái Minden oldalról puskaropogás hallatszott, az ágyuk kartárcsokat szórtak, közben pedig a francziák csatakiáltása és a tiszték vezényszavai hangzottak. E pokoli láрма közepette Gideon nyugodtan állt fegyverére támaszkodva — s fálnak fordulva. Valószínűleg imádkozott.

— Miért nem tüzelsz? — fordult hozzá kirtelen a káplár.

Gideon a fejét rázta.

— No hát miért nem? — kérdé az öreg ujra.

— Még eltalálhatnak valakit.

Ez a válasz harsány kacajt keltett.

— Ha már nem akarsz löni — mondá a káplár, mialatt a francziák visszahuzódtak s mi ujra lélekzetet vehettünk — hát akkor tölts legalább!

— Azt már szívesen teszem! — viszonzá Gideon.

A markotányosnő is hirtelen ott termett s öketten versenyt töltötték a fegyvereket s nyujtogatták azokat nekünk. Alulról a tetőbe csaptak a golyók, úgy hogy a vakolat lehullt. A francziáknak ujra hátrálniok kellett.

Rövid szünet állott be s egy kis időnk maradt körürtekinteni. Egyik közülünk elesett, egy másik vértől elboritva a falhoz támaszkodott. Wiszinszky vállát egy golyó horzsolta. Nyugodtan beköttette sebéet a markotányosnővel s ujra az ablakhoz állt, mintha mi sem történt volna.

S ujra megperdültek a dobok, s ujra hozzánk hatolt a támadók lármája s a francziák ujra hiába próbáltak behatolni az utcába.

E pillanatban Gideon közel állt az egyik ablakhoz s éppen egy fegyvert töltött meg. Ekkor a zöld redőnyt kívülről erőszakkal felszakították ugyanakkor az ablak keretében egy lovon ülő franczia tiszt alakja mutatkozott. Gideon ösztönszerűleg ráirányozta fegyverét s elsütötte. A tiszt megingott a nyeregben s aztán leesett. Még láttuk, hogy a zuávok gyorsan felszedték és elfotuttak vele. Gideon pedig hangosan kezdet jajgatni.

— Az isten meg fog büntetni — kiabálta — rálöttem egy emberre és vért ontottam.

— Fogd be a szádat! — mordult rá a káplár.

— Ha te le nem lövöd, a másik pillanatban beied szurta volna a kardját. Az önvédelem nem bűn, te bolond, s a háboruban ölni: nem gyilkosság.

A magentai ütközet egész estig tartott. Csak szürkületkor kezdtünk visszavonulni.

Mig Benedek az ő hadtestével Melignanónál szembeszált a francziákkal s egy egész napon át feltartóztatta őket, mi nyugodtan eljuthattunk az erőd-négyszöghöz. A veronai táborban gyülekeztek ezredeink töredékei.

Egy este, mikor szürke köpenyeinkbe burkolózva, az örtüzek körül üldögéltünk s köröskörül bánatos dalok zendültek fel az éj csendjében, öreg káplárunk egy szolgálati jelentés után visszatért. Odaült közénk, megtöltötte pipáját, rágyujtott s aztán aczélszürke szeméit merőn rászegezte Gideonra.

— Hát hinné az az ember! szolt meg végre.

— Mi ujság? — kérdé Wiszinszky.

— A magamféle emberrel nem esik meg az ilyesmi — folytatta az öreg, dühösen pödörgette hosszú bajuszát. — Ez a Mózesivadék tette Magentánál a legjobb lövés.

— Hogy-hogy? — kérdé Wiszinszky.

— Tudod, hogy kit löttél agyon? — kiáltá a káplár oly hangon, mintha a szegény Gideont le akarná nyelni.

— Már honnét tudnám? — kérdé Gideon halot-halaványan, minden tagjában reszkedve.

— Képzeldétek, ez az ember lötte agyon Espinasse tábornokot.

(M. U.)

Kaukázusi zsidók.

Irta: Stern Bernát.

A Kaukázusban már a legrégebbi időkben, sok zsidó élt. Teljesen igazolt azon föltevés, hogy a mostan az Ararat fensíkjaiban és a Paschalick Achalcich-ban lakó zsidók elődjéi, már több mint 2000 évvel ezelőtt is állandóan Armeniában laktak. Armenia chrónikái elbeszéli, hogy Tigranes nagy mennyiségű zsidót vezetett be Armeniába, akiket különösen Wagharschadban telepített le. A zsidó családok közül nem egy nagy hatalomra és tekintélyre tett szert, Bagrat, a Bagratuni vagy Bagration nemzetségnek egy utóda. Ez a nemzetség még a babyloniai fogság idejében vándorolt be Armeniába. Bagratot Valarsesz, Armenia első parthiai királya (150 a. r. idős. előtt) fejedelmi rangra emelte és Takatirnak nevezte ki. Ez a Takatir azon hivatalnok volt, akinek egyedül állott jogában, hogy a koronát a király fejére helyezze. A Bagration fejedelmek azonban 298-ban Tyrdat király idejében, uralkodójukkal együtt a keresztény hitre tértek át. A görög császárok és arabok több Bagratidát neveztek ki az armeniai provinciák alhelytartóiu. Midőn a IX. század közepe felé Armenia elpusztított, Bagrat egy utóda nagy szükségből és nyomoruságból mentette meg az országot. E férfiu neve Aschod volt. Ezt még Motawekkel Khalifa is annyira kegyelte, hogy a Schahinscha czimmet ruházta fel, ami annyit jelent: a fejedelmek fejedelme. Ezt az Aschodot Mohamed Khalifa Armenia királyának nevezte ki és 885-ben ünnepélyesen megkoronáztatta. A Bagraditák uralma alatt Armenia minden tekintetben a lehető legnagyobb virágzásnak indult, de ez az uralom csak néhány évszázadig tartott. Az utolsó Bagratida király 1079-ben orgyilkosságnak esett áldozatul és Armenia ezen idő óta ujra a legvéresebb zavargásoknak lön a színhelyévé. A Bagratidák egyik ága 1080—1375-ig Kiszarmeniában — a másik ága a mult évszázad végeig Georgiában vagy Grusiában uralkodott. De bármilyen változásokon ment is Armenia keresztül, a zsidók mindig hűek maradtak uj hazájukhoz. Számuk évről-évre növekedett és 1646-ban Armenia egyik provinciáját kizárólagosan zsidók laktak. Hammer-Purgstall az Osman birodalom történetét tárgyaló művében felemlíti, hogy említett évben gy Don Juan Meneses nevű spanyol Konstantinápolyba utazott, hogy a szultán fenhatósága alá ajánlja e provinciát.

Epen úgy, mint Armeniában, Georgiában vagy Grusiában is, már a legrégebbi időkben találunk zsidókat. Egy ó-georgiai, a 4-ik századból származó és Nina női apostolról szóló legenda többször megemlékezik a

zsidókról. Azon a helyen, mely a legendában Ninának Niamchor armeniai tudósnál való tartózkodásáról beszél, többek között a következők állanak: „Niamchor felesége a legszívesebben fogadott minden a szentvárosba érkező zarándokot, akik között nemcsak keresztények, hanem zsidók is valának. Olykor Georgiából érkezének zsidó férfiak, és ezek elbeszéltek, hogy a babyloni fogság idejében sok héber telepedett le a fővárosban, Mechet-ben, ahol nemsokára tekintélyes közösséggé nőttek ki magukat és a Pessach-ünnepre egy-egy megbízottat küldöttek Jeruzsálembe. Elbeszéltek továbbá, hogy a georgiai zsidók Adlerk király uralkodásának második évében vettek tudomást Krisztus szerepléséről.“

Midőn Nina végzetlenül fáradozva leküzdése után elérte a Kaukázust és Mechet felé irányozta lépteit, zsidók voltak azok, kik védték és segítséget nyújtottak neki. Sőt azon városok egyikét, amelyekben megfordult: Urbnisznek vagy Uriat Rbaninak, a héber városnak nevezték.

A kaukázusi zsidók történetére nézve még sokkal érdekesebb adatokat találunk a „Derbend Nameh“ egyik, a göttingiai egyetemen őrzött másolatában, mely töredékesen Derbend történetét beszéli el. Ez iratból kitűnik, hogy már Nagy Sándor idejében éltek zsidók a Kaukázus keleti részében. Itt ősrégi idők óta a Lesghiek uralkodtak, akiknek utódai még mai nap is dominálnak az ország lakosai között. A Lesghieket — amint a kézirat beszéli — hirtelen egy nép támadta meg, amelyet a Lesghiek „Ghyszr“-nek, a perzsák pedig „Tallan“-nak neveztek és mely Armenián keresztül Azsiának délnyugati részéből üzetett a Lesghyek országa felé. E népfaj véres küzdelmek után arra kényszerítette a Kaspi tenger partjain lakó Lesghyeket, hogy a hegy-ségekbe meneküljenek, mire a „Ghyszr“-rek népe mind jobban kiterjeszkedett a Kaspi tenger partjain és Schirwanban; a Kaspi tengert aztán „Ghyszr-tó“-nak is nevezték róluk. És a Lesghyek, valamint más kaukázusi néptörzsek a mai napig is Ghyszr-nek; Jeszr-Issir- és Jászirnak nevezik a zsidót, ami tatár nyelven annyit jelent, mint: fogoly, rabszolga. A Ghyszr nép perzsa neve Tallan pedig annyi, mint: elűldözött. A Lesghiek és Ghyszrek, kik eleintén ellenséges lábon állottak egymással szemközt, csakhamar a legjobb egyetértésben éltek. Hosszu ideig béke uralkodott az országban.

A zsidó uralom alatt felvirágzott az ország és Abrahám ben Dávid büszkén emlékezik meg a Dudan-ok községeiről, a mint ő a Lesghieket nevezi. Az ősrégi Derbend város alapítóinak is a Chyszr-eket mondják. E város alapításának történetéről a „Derbend Nameh“ így emlékszik meg: „Midőn Iskender Sulkarnein — Nagy Sándor — meglátogatta a Kaspi partjait, megjelent előtte Gábor arkangyal és egy fény sugar által jelölte ki neki a helyet, a hová Derbend városát építse. Iskender nem is habozott az angyalnak engedelmességgel és az alapfalak már el is érték a föld színének magasságát, midőn Iskender hirtelen halála által félbeszakadt a ne-

vezetes munka, a melyről aztán időmultával egészen megfeledkeztek. Midőn a Chyszr-ek elfoglalták az országot, egy várost építettek, melyről azt állították, hogy ugyanazon helyen áll, mint a melyet Gábor arkangyal jelölt ki Iskendernek. A Ghyszr-ek ez állításukat többféle csuda által is bebizonyították. — E mondat azonban, a mint látni fogjuk más legendák megczáfoltják.

Miután az ország néhány éven át békét élvezett, hirtelen olyan vihar tört reája, mely végmegsemmisüléssel fenyegette. Mohamed születése előtt körülbelül hétszáz évvel — többféle mongol népesség rajai mutatkoztak, a melyek az északi Tibet-ből és Kiptschakból vándorolván ki a Wolga partjainak mentén észak felé vonultak és felépítették Bulgart. (A mai Kazánt.) E néprajoknak egy másik ága nyugat felé, a Lesghiek és Ghyszr-ek ellen indult. E két nép eleintén együtt küzdött. De a Leghiektől elhagyatván a Ghyszr-ek kénytelenek voltak magukat a mongoloknak megadni. Mindamellert még sok kellemetlenséget okoztak ellenségeiknek. Hatalmukban volt még a megerősített Saul város továbbá Derbend és Samaria, végre az egész Taebisz-Sara provincia. Csak nagyon hosszú idő múlva tudták őket a mongolok egészen legyőzni. A győzők erre Derbend városát még jobban megerősítették és adót szedtek a Ghyszr-ektől. A mongolok után a perzsák uralma alá kerültek a Ghyszerek. A perzsák Kekubád király — Aderbigana és Albania meghódítójának — uralkodása alatt foglalták el az országot. E királynak csillagjósai azt állították, hogy Derbend városa nem azon helyen épült fel, melyet Gábor arkangyal jelölt ki Iskender számára. „De titkos művészetük által felismerték a helyet, a hol az igazi alap van lerakva.“ Kekubád azonnal kiadta a parancsot, hogy azon a helyen új várost építsenek. Négy év lefolyása után a város körülbelül készen volt. Kekubád halála után a Ghyszr-ek nemcsak a régi, hanem az új Derbendet is elfoglalták, de a mongolchachan ismét legyőzte őket és ennek uralma alatt maradtak. A „Derbend-Nameh“ e chachant: chinai fejedelemnek, Ghyszr, Turk, Mäszkut, Nokrat és Urusz uralkodójának nevezi. Az V-ik század híres armeniai történetírója Mózes Choronsis (Historiae Armenicae, edit. Whiston, London 1736.), azt mondja, hogy az ő idejében a hun király volt a Ghasarok ura, akik — a még a babyloni fogság idejében bevándorolt — zsidó törzsekkel együtt már évszázadok óta laktak Armeniában és Iberiában. (Georgia). Ő a Ghyszr-eket az ő dialektusával Ghasarnak, Ghasir-nak nevezi; eredeti munkájának latin fordításában a következők állanak: Chacziri, midőn az islam-arabok megjelentek a Kaukázusban és a mongolok, Ghyszrek, Urumok, Kaisari (császári görögök) együttesen küzdöttek ellenük. De hasztalanul! Mert Muhamed halála előtt követőinek és hívőinek a lelkére kötötte: Menjetek, én hőseim és foglaltok Derbendet, ez a szent Bab-il-Islam, a hit kapuja. Elfoglalása által, azok kik részt vesznek a harcban, ők kegyelmet nyernek s a paradicsomba jutnak. Az igazhívők vaj fanatizmussal indultak Derbend elfogla-

lására. Muschur vagy Hirkán vidékén került a dolog eldöntő ütközetre az egyesült Mongol-Ghyszr hadsereg és az arabok között. Az arabok győztek, de emberanyagban iszonyu veszteséget szenvedtek. Az ellenfelek majdnem teljesen megsemmisítették egymást. A Ghyszrek nagyobbára a csatatéren maradtak, míg a mongolok Derbendbe menekültek, a melyet az arabok azonnal ostrom alá fogtak. De a város lakói, különösen a Ghyszrek hatalmas ellentállást fejtettek ki, utolsó vércseppükig küzdöttek és hirtelen, vakmerő kirohanások által gyengítették az ellenséget. Az arabok már-már lemondottak Derbend elfoglalásáról és Schirvánba akartak visszavonulni, midőn a város áruháza által esett a kezükbe. A győzők fegyverük hatalmával iszonyu rémületet keltek a lakosságban, a kard élével hirdették Muhamed tanait, legyilkolták a makacsokat és körülmetélték az engedelmeskedőket. De csak a mongolokat tudták teljesen legyőzni. A Ghyszrek ellenben hősi kitartással küzdöttek tovább és legyőzhetetlennek látszottak. Sziklák és hegymeredek mögött oly ellentállási erőt fejtettek ki, hogy az arabok végre szövetséget kényszerültek velük kötni és birtokaiknak békés élvezhetőségét ígérték meg nekik. Ez által új életre ébredtek a Ghyszrek. Hiányzó testvéreiket, visszatérő menekültekkel pótolták és meghitt szövetségeket kötöttek az elnyomott Lesghiekekkel. Természetes, hogy hosszú ideig nem tudtak elmentálni az arabok tulnyomó hatalmának. De korántsem gondoltak a megadásra, vagy arra, hogy az Islamra térjenek át, hanem visszahúzódtak a hegy-ségek közé és megőrizték szabadságukat, függetlenségüket. Itt aztán fenntartották magukat utódaik mind a mai napig és a Kaukázus csudálatos népei között a legkülönösebb népfajt képezik.

A Kaukázusban élő összes zsidók száma, a legújabb statisztika szerint 50,000-re rug mind a két nemet beleszámítva. Nagybárá Mingreliában, még pedig: Kutaisban, Elisabethpolban, a Terek-területen, Bakuban és a Daghestan-területen, különösen Derbendben tartózkodnak. Az utóbbiban magában 21,000 lakik közülök.

A városokban élő zsidók az orosz uralom óta csak házalással és kereskedelemmel foglalkoznak, mivel minden más tér el van előlük zárva. De a hegyek között élők, legtöbbször földművelők. Különösen gabonát, árpát, rizst, dohányt, gyümölcsöt, bort és hüvelyes terményeket termesztnek. Egy részük kézműves és saffiangyártással foglalkozik, más részük napszámban dolgozik. Baromtenyésztéssel csak kevesen foglalkoznak úgy, hogy egy darab barom is alig jut átlag egy udvarra. A házi állatok közül leginkább a lovat, tehenet, bivalyt, szamarat, juhot és kecskét tenyésztik. Nagyra becsülik a bivalyt sürrű, jó tejéért és a szamarat kitartásáért; tevért alig találunk náluk. Sajátságos, hogy úgy nyelvükbe, mint vallási és házi szokásaikba sok perzsa elemet vettek fel. Külsőjük és ruházatuk egyébként olyan, mint a többi hegylakóké. Felfegyverkezve járnak, lovagiasak és ha lovaikon büszkén, madárként szabadon, vágatnak hegyen völgyön át, alig hinné valaki, hogy ők is azon néphez tartoznak, melynek elnyomatás és üldöztetés a sorsa évszázadok óta.

A mainzi zsidó hitközség pusztulása 1096-ban.

Már egyszer közöltünk egy részletet Gildemeister Ottónak gyönyörű tanulmányából, melyben a „Nation“-ban az első zsidóüldözéseket ismerteti Németországban. E tanulmányban nagy helyet foglal el a mainzi zsidó hitközség pusztulásának leírása, melyet a tudós szerző akkori zsidó krónikások nyomán vázol. Ezt a részt szándékozunk ezuttal olvasóinkkal megismertetni a következőkben, melyben az említett nagy zsidó hitközség pusztulása megkapó hűséggel tárul fel szemünk előtt:

... A keresztetek közeledtére a zsidók az irántuk jó indulatu érsek számukra átengedett palotájának szobáiba és udvarába vonultak. A férfiak és ifjak fegyverrel védték a bejáratot, de az ellenség tulnyomó többsége csakhamar visszazorította őket és a benyomuló keresztetek halomra gyilkolták az udvarokon összeszorult tömeget. Midőn a palotának belsejében lévőket látták, hogy segítségre nincs több reménység, egymást figyelmeztették, hogy nyugodjanak bele Isten ítéletébe és inkább sajátkezüleg áldozzák fel, magukat, mintsem a keresztetek önkényének tegyék ki magukat, kik erőszakkal viendik őket a keresztviz alá.

— Mindenki — hallzott fel a jelszó, a kinél metszőkés van, vizsgálja meg, hogy éle nem csorba-e és vágja le azokat, a kiknél nincs, az Egyetlen, az örökkévaló dicsőségére, azután önmagukat vágják le az illetők és döfjék késüket testükbe.

És erre asszonyok levágták gyermekeiket, a férfiak feleségeiket és cselédségüket, a völgenyek menyasszonyaikat, a barátok barátaikat, testvér lelte a testvért és valamennyien kikiáltották az ablakokon:

— Nézzed, mi Istenünk, hogy mit cselekszünk szent nevedért, hogy ne kelljen téged felcserélnünk a keresztrefeszítéssel!

A krónikás, ki ez eseményt beszéli, fellekesedve e fenséges képen így kiált fel: „Kérdezték meg, hogy mióta a világ fenáll, az első ember teremtésétől kezdve, történt-e ily tömeges önfeláldozás... ezeregyszáz egy napon... mind hasonlók Izsákhhoz, Abrahám fiához.“ És e hősök dicső tömegéből csudálattal emeli ki Rachel, R. Izsák bar-Ascher leányát és R. Jehuda feleségét, aki így szólott barátnőjéhez:

— Négy gyermekem van; ne kimélték őket... nehogy a keresztények élve kerítsék őket hatalmukba és vallásukra térítsék át, szenteljétek meg általuk Isten szent nevét.

És akkor barátnői egyike kést ragadott kezébe, Rachel a mellét, arcját verte és így kiáltott fel:

— Hol van előbbi kegyelmed Oh! Uram!

Azután barátnőjéhez fordulva folytatta:

— Ne vágd le Izsákot testvére Áron előtt, nehogy lássa testvérenek halálát.

De Áron elfutott és az asszony megragadta Izsá-

megye és város törvényhatóságához intézett rendeletének másolata:

Hivatali elődömnök az 1888. évi június hó 21-én 1191. eln. szám alatt kelt rendelete utolsó bekezdésében az izraeliták között hitközségi életükben felmerülő vitás kérdések elbírálására vonatkozó hatáskörü intézkedéseknek az 1901. XX. t. c. 1. §-ával összhangzásba hozta végett rendelem a következőket: Az izraeliták között hitközségi életükben felmerülő és ha a felek az izr. kongresszusi vagy orthodox szervezési szabályzatban előírt hitfelekezeti választott bíróságnak magukat alávetni nem akarják — a közigazgatási bizottság alá tartozó vitás ügyek a vármegyei törvényhatóságban első fokon a főszolgabíró (rendezett tanácsú városokban a polgármester) másodfokon a közigazgatási bizottság által bírálandók el; a hozzám intézendő fellebbezés, illetőleg felülvizsgálati kérelem útjának nyitvahagyásával.

A szóban forgó rendeletnek a székesfőváros — illetőleg a törvényhatósági joggal városok területén azonos esetekben követendő eljárásra vonatkozó intézkedései az 1901. XX. t. c. 1. §-ával összhangzásban lévén, ebben a tekintetben újabb rendelkezésre szükség nincs.

Szefer jerioth slomoh — salosz utshuvoh. Ha valakire, úgy bizonyára az Ullmann testvérekre Nagyvárad, ráillik Salamon király mondása: „ateresz zkénin bene bonim“. A két fiatal tudós Salamon Zalmen és Jakab Aser ugyanis kegyeletesen teljesítettek, amidőn sajtó alá rendezték az egykori híres makói főrabbi, horav hagoon, haczadik, mofesz hador rabbi Salamon Ullman hátrahagyott és eddig ki nem adott responsumok egyik kisebb részét, ellátván becses magyarázatokkal!

Kisebbitenők ezen nagy mű értékét, ha bírálatot mondanánk fölötté, mert a nagy rabbi Salamon charif — mint általában nevezték — műveit már 50 évvel ezelőtt, tehát oly időkben, amikor a zsidóságnak nagyon sok kapacitásai voltak a talmud és a héber irodalom terén, nagyra tartották Izrael nagyjai és nagy elragadtatással nyilatkoztak róluk. Ez okból tehát elálunk a bírálattól és csupán annak konstatálására szorítkozunk, hogy a két fiatal tudós testvérnek sikerült e mű kiadásával nagy hírnevet szerezni és főleg avval, hogy a könyvet „bne jisroél“ név alatt értékes és becses magyarázatokkal látták el, tanujelét adván nagy tudásuk és tiszta felfogásukról. Igazán valódi kiddus hasem manapság, ha két aránylag még fiatal kereskedő, akik egy nagy üzlet élén állanak, ennyi időt szentelnek a szent thóra tanulásnak és oly intenzíven tanulnak, hogy ezt a nagy művet rövid idő alatt véghez vihették. Csatlakozzunk fentebb jelzett mondáshoz: „ateresz zkénin bene bonim“, oly unokák nagyapjuk diszei!

Szívvel kívánjuk, hogy ezen fiatal tudósok tovább is haladjanak ezen az uton a zsidóság és az egész család tiszteletére!

Stössel tábornok családjáról a következőket olvassuk a lapokban: 1830. év körül több morvaországi kivándorló jött Magyarországra, ezek közül a két Stössel testvér: Chaim és Jozse Felső-Magyarországon telepedett le, hogy hazát alapítsanak. A harmadik testvér, Stössel Amram a morvaországi Mezerits faluban maradt. Stössel Chaim Liptó-szent-miklósrá ment, míg testvére Jozse az árvamegyei Jassenowá-ban telepedett le. De a harmadik testvér Amram sem maradt Mezeritschban; 1826-ben értesítette Magyarországon élő testvéreit, hogy Oroszországba kivándorolt. Az Oroszországba kivándorolt Stössel Amramnak egyik fia idővel áttért az orthodox hitre, belépett a katonai iskolába és fokozatosan emelkedett rangban, míg tábornokig vitte. Stössel Amram fia tehát a jelenleg Port-Arthurt oly nagy bátorsággal védelmező, Stössel generális. Egyetlen egyszer kapott értesítést a magyarországi Stössel család Oroszországban élő rokonaitól és pedig akkor, a midőn a budapesti törvényszék az évekkel ezelőtt Budapesten meghalt dr. Szelényi (Stössel) gyakorló orvos hozzátartozóit felhívta, hogy az örökség felvétele iránt jelentkezzenek. A Szelényi örökséghez tartozó Szelényi-féle ház (Emke kávéház) még most is a vita tárgyát képező objektum a zsidó és a keresztény hitre áttért Stössel családok közt.

A homeli zsidóüldözések. A homeli zsidóüldözések pörében beidézték ezer egynéhány tanu közül eddig 288-at hallgattak ki s eltart két hétig, míg valamennyit kihallgatják. A legtöbb tanu azt vallja, hogy a katonaságnál és redőrségnél hiába kerestek menedéket. Cheifer dr. gyakorló orvos megható módon beszélt el, hogy mint rombolták le az ő házat, mily védtelenek voltak a zsidók s mily brutálisan óvta meg a katonaság a semlegességet ott, a hol a zsidók javára kellett volna közbelépni. Salkind dr. reggeltől estig futott egyik hatóságtól a másikig védelemért, de hiába. Golbin tanu a rombolás alatt azt kérdezte az ott nyugodtan álldogáló Robiznov őrmestertől és katonáitól, hogy miért nem lépnek közbe?

— Igen, ha megparancsolták volna — mondá az őrmester — az egész bandát egy perc alatt szétkergettük volna; de nem parancsolták meg.

Chautin tanu Csemolurszky rendőrhivatalnoktól kért védelmet, mire a derék rendőrhivatalnok ezzel vigasztalta:

— Nem a világ, ha 10—20 ütletet kapsz is.

A beidézték zsidó tanuk közül sok volt olyan, kiket a katonák és rendőrök szemé láttára verték meg, a nélkül, hogy az utóbbiak közbeléptek volna. S éppen azokat verték meg, kik elég naivak voltak a rendőrség

védelméhez folyamodni. A milyen volt a zsidók „megvédelmezése“, épp oly épületesek voltak a házkutatások. Azt beszélnek, hogy a rablással gyanúsítottakat előre értesítették a házkutatásról, hogy a rabolt holmit idejekorán biztonságba helyezhessék. A zsidó följelentéseket nagyobbára visszautasították s csak az oroszokét vették tekintetbe, úgy hogy most a tanuk közt sok oly ember van, kiknek voltaképp a vádlottak padján volna a helye.

A felmentett mohilewi kormányzó. Orosz lapoknak a legnagyobb része nagy megnyugvással fogadta az orosz új belügyminiszter amaz intézkedését, mely szerint Mohilew kormányzóját, Klingenberg tábornokot felmentette állásától. A megrendszabályozott kormányzó egy hirhedt antiszemita, a czári birodalom ellenségeinek tartotta a más hitűeket és ellenséges bánásmódban részesítette is őket. Már mint Kowno kormányzója inszczenirozta az akkoriban oly nagy port felvert vérfürdőt a kros-i katolikus templomban, a midőn parancsot adott a kozákoknak, hogy ostonnal verjék ki az átátóskodókat a templomból. Hivatalának elfoglalása idején mindjárt zsidóüldözésről gondoskodott. A tavalyi homeli zsidóüldözések idején nemcsak, hogy figyelmen kívül hagyta a zsidók segítségnyújtása iránt hozzá intézett kérelmét, hanem ez ügyből kifolyólag nála tisztelgett zsidó küldöttségnek adott válaszában egyenesen felelőssé tette a zsidókat a véresetek miatt. A tábornok megbízhatlansága azonban csak a mult héten került napfényre. A szolgálatra behívott rezervisták tudvalevőleg nagy fosztogatásokat vittek véghez a mohilewi kormányzóságban, mely zavargások alatt kizárólagosan a zsidó lakosok szenvedtek legtöbbet. Magában Mohilewben, a kormányzóság kisebb-nagyobb városaiban és a vidéken szörnyű módon bántak a zsidókkal: lerombolták házaikat és fosztogatták üzleteiket. Klingenberg kormányzó aki minderről tudomással birt, semmit sem tett a zavargások elnyomása és a béke helyreállítása érdekében. Az új belügyminiszter tehát programjához híven, hogy Plehve volt belügyminiszter tradícióival az egész vonalon szakítson, felmentette őt állásától.

A román zsidókról. Bukaresten, egy középület felszentelése alkalmával, melyen nagy előkelő közönség megjelent, a kormány egyik tagja következőképpen nyilatkozott egy zsidó notabilitáshoz: „Nem vagyunk ellenségei azon zsidóknak, akik a hazát szeretik. Mondja azonban hitrokonainak, hogyha helyzetükön segíteni kívánnak, ne nézzenek a határon túl, mert ez többet érthet nekik, mint használhat.“

Báró Rothschild Ödönné adománya. Párisból jelentik, hogy báró Rothschild Ödönné a maintzi zsidó Hospitál-nak 300 márkát adományozott.

Raschi alapítvány. Buber Salmon ur, lebergi nagyérdemű kutató, felhívást küld szét, mely bizonyára nagy örömmre fog találni a zsidó irodalom barátainál. Ez év folyamán ugyanis 800 esztendeje, hogy Raschi a

híres biblia-magyarázó meghalt és illik ezen emléknapot méltó ünneppel megülni. Buber ur maga sok érdekes Raschi-kézirat birtokába került, melyeket ez alkalomra sajtó alá fog rendezni. Kétségteljes, hogy evvel is gyarapítja érdemeit.

A mozgalom vezetőemberei, melyekhez Zadok Cahn párisi főrabbi is tartozik, állandó raschi-alapítványt akarnak létesíteni a nagy emléknappal méltó ünneplésére.

Héber felhívásában tehát azt kéri Buber ur a hitközségek előljárói és rabbijaitól, hogy pénzsegélyekkel járuljanak hozzá Izrael e nagyja emléknapijának ünneplésére.

Egy zsinagoga a németalföldi Indiában. Batáviában, Java sziget fővárosában zsinagogát fognak építeni az ott lakó izraeliták, melynek költségei vagy 20.000 forintra fognak rugni. E célra már összegyűjtöttek 15.000 forintot és remélik, hogy a még hiányzó összeget valami módon elő fogják tudni teremteni, hogy az építkezéshez hozzá foghassanak. A nevezett szigeten csak 4000 zsidó család lakik; legnagyobb része Batáviában él és kereskedelemmel foglalkozik.

KLEIN ÉS LÁSZLÓ

festék-, kepcze-, lakk- és vegyes-
szeti áruk nagykereskedése

Budapest, VII., Károly-körút 5.

TELEFON-SZÁM 20-16.

NAGY RAKTÁR MINDENFÉLE E SZAKMÁBA
VÁGÓ ÁRUKBÓL.

Caffe „Magyar színház“ kávéház

Wesselényi- és Szövetség-uteza sarok.

Sammelplatz der Budapster Zimmermaler und Anstreicher.

Täglich Musik Concert. der vorzüglichen

Zigeuner Kapelle BALOGH GÉZA

Vorzügliche Getränke, aufmerksamste Bedienung

Hochachtungsvoll

Antony Vilmos,

Caffetier.

Zsidó katonaszökevények. Porosz-Lengyelországból jelentik, hogy múlt szombaton délután három órakor Misztovicz közelében nagy csoportosulás történt. Zsidó katonaszökevényeket tartoztattak le a kozákok abban a pillanatban, a midőn porosz területre akartak lépni. Nyolcz kozák kísérte Bendzinbe a szökevényeket, a hol rögtön újra besoroztattak.

Réthy A. József

Díszművész.
Táncrend, egyleti és bál
jelvénykészítő.

Női kézimunka montirozó.

Budapest, IV. ker., Párisi-utca 4. sz.

Táncfordítások angol, francia, olasz, spanyol és német nyelvből magyarra.

Palesztinai borok

A Palesztinai Beviteli Társaság

Budapest VII., Erzsébet-körut 42. szám

Képviselőség létesített, melynek vezetésével alulírottat bizta meg. Midőn ezt a t. borfogyasztó közönséggel szíves tudomásul végett közlöm, egyszersmind kérem, hogy az alább felsorolt borfajtákra vonatkozó számos megrendelésével engemet megtisztelni sziveskedjék. Pontos kiszolgálást, eredeti borminőségeket biztosíthatok, melyeknek ezt a mivoltát tanúsítja az, hogy az eredeti lepecsételt hordókat a közjegyző jelenlétében bontatom föl és hiteles pecséttel ellátott palaczkokba fejtetem be.

A borok a szentföldi zsidógyarmatok termeléséből valók.

Tisztelettel

HERZOG LAJOS.

Vörös borok.

Medoc III. (Esra) fanyar	1 palaczk K. 1.20
» II. (Rison le Cion) fanyar ... 1 »	» 1.80
» I. (Montefiore) fanyar 1 »	» 2.80
Alicante super (Zichron Jakob) édes ... 1 »	» 3.60
» extra (Libanon) édes 1 »	» 4.—

Fehér borok.

Sauterne (Jaffa) fanyar	1 palaczk K. 1.80
Muscat doux (Carmel) édes 1 »	» 3.60
Malaga (Saffed) édes 1 »	» 4.—

Cognac »Jaffa« 1 palaczk K. 6.—

Megrendelések a »Palesztina« Beviteli Társaság képviselőségéhez intézendők:

Budapest, Erzsébet-körut 42.

Fél palaczkok 10 fillérrel drágábbak mint az egész palaczkok fentebb árainak a fele. — Csomagolást olcsón számítok és a beszámított áron palaczkokat 12 fillérjével bérmentesen küldve visszafogadok.

Schlesinger József

kiadó-könyvkereskedése,
zsinagógai tárgyak szaküzlete

Budapest, VII., Király-utca 1. szám,

ajánlkozik

poróches, chuppa, szentírásruhácska

stb. szállítására

== olcsó áron és pompás kivitelben. ==

Rajzokat betekintésre ingyen és bérmentve küld.

Széfer Thóra

mindenféle nagyságban, régi és új, állandóan raktáron.

Szentírás diszek.

WEISENGRÜN MÓR

Budapest, VI., Váci-körut 49. szám

a nyugati p. u. és a balparti üzletv. közelében.

Órák és ókszerek nagy raktára.

Vasuti és Roskopf órák

darabja 7 kor. és 4 kor. 80 fill.

Vasuti „Anti Magnetique Regulator“
darabja 14 korona.

Máv. alkalmazottaknak szabott áraimból 10% árkedvezményt adok.

„A névre tessék ügyelni“.